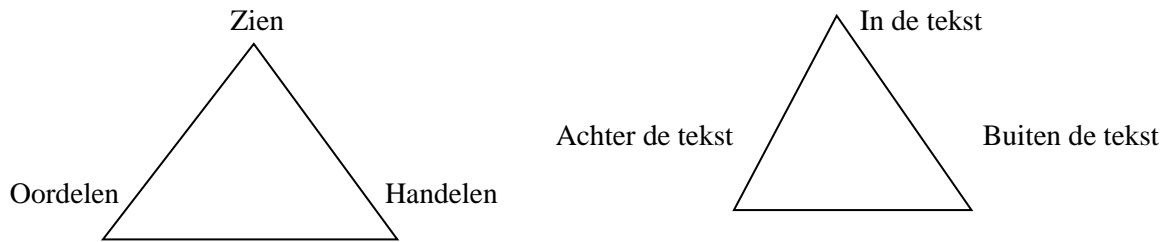

Een voorbeeld van Zuid-Afrikaanse contextuele lectuur

De benaderingen: Zien / Oordelen / Handelen - in / achter / buiten de tekst

De stappen (zie document, *Campagne Tamar*)

1. De context **zien** → systemische maatschappelijke analyse (opsporen van problematische structuren en articulaties). Er worden seculiere analytische methoden gebruikt, namelijk marxistische.
2. Keuze van een tekst die kan worden verbonden met de context en kan helpen om de problemen en oplossingen waar te nemen; die kan leiden tot haalbare transformatieve acties.
3. **Oordelen** of het bijbellezen met bevraging van de tekst zonder compromis en zonder taboes; het vinden van de stemmen die tot zwijgen werden gebracht. Hulpmiddelen zijn: lokale geschiedenis, lokale literatuur (betekenissen ingebed in lokale culturen¹), werk van exegeten en/of hulp van sociaal geëngageerde bijbelwetenschappers → (achter de tekst en in de tekst), ervaringen en percepties van lezers (buiten de tekst). Voor de gebruikte methoden (elk met zijn eigen technieken), zie Jannica's presentatie.
4. Herformulering van de boodschap(pen) door de nadruk te leggen op de interne strijd van de tekst, de conflicten met de achtergrond van de scribent, inventarisering van de inspirerende elementen en kritische toepassing.
5. **Handelen** → teruggaan naar de sociale analyse, de inspiratie van de tekst gebruiken om acties uit te werken en de uitvoering ervan te bedenken. Hier kan men zich verschillende bewegingen voorstellen en de tussenkomst van actoren die niet noodzakelijk christenen zijn.

Deze stappen worden pragmatisch toegepast, afhankelijk van de geconstateerde problemen en de hermeneutische mogelijkheden die de gekozen tekst biedt. Ten minste de drie stappen (Zien, Oordelen (evalueren?) en Handelen) zijn echter terug te vinden in de verschillende veld praktijken.

Voorbeeld

De problematiek = de situatie in de townships van Zuid-Afrika in de jaren tachtig. Werknemers in een preciaire situatie, voornamelijk zwarte Afrikanen en Indiërs, ontheemd en ontworteld.

Zien = Analyse van de Zuid-Afrikaanse context (cf. G. West)

Le niveau van het "zien": de concrete ervaring van de townships vereist een systemische sociale analyse

→ de oorzaken, hoe zijn we hier gekomen? Gerald West onderscheidt de volgende vier stadia :

« Zuid-Afrika wordt gekenmerkt door de "temporele verstrengeling" [Achille Mbembe 2001] van opeenvolgende systemische relaties:

¹ Tot de culturele hulpbronnen behoren inheemse verhalen, idiomen, spreekwoorden en bevrijdingsliederen, die deel uitmaken van de Afrikaanse filosofie.

- een mercantiel en feodaal systeem dat door het Nederlandse kolonialisme in de tweede helft van de 17e eeuw en het grootste deel van de 18e eeuw (1652-1795) werd geïnstitutionaliseerd → Hugenenot en Boeren relatie.
- een systeem van Brits koloniaal en raciaal kapitalisme (1795-1890) en een verwant systeem van Brits koloniaal en mineraal kapitalisme (1890-1948).
- een versterkt systeem van raciaal kapitalisme, geïnstitutionaliseerd door het blanke Afrikaner (apartheids) regime (1948-1990).
- een nieuw systeem (sinds 1990) van democratisch kapitalisme, gericht op een neoliberale, eerste-wereld, niet-raciale kapitalistische enclave (30%), waardoor een groot deel van de zwarte beroepsbevolking (70%) niet wordt bereikt [Sampie Terreblanche, 2002] » → Patroon systemen.

2e niveau van het "zien": systemische bijbelse betrokkenheid bij uitbuitingsstructuren

→ vervreemdende consolidatie/kristallisatie

Volgens G. West, die de woorden van Itumuleng Mosala herhaalt, moet men, alvorens de Bijbel te lezen in het kader van de Zuid-Afrikaanse contextuele theologie, erkennen dat :

De Bijbel vertegenwoordigt het koloniale missionaire "Christendom". De Bijbel werd geïnstrumentaliseerd om systemen van sociaal-culturele en sociaal-economische uitbuiting in stand te houden op elk belangrijk keerpunt in de geschiedenis (cf. Leendert Janz en Nicolaas Proot, 1649; Robert Moffat, 1820; Jean en John Comaroff, 1993). Gedurende de apartheid werd de Bijbel gereduceerd tot een persoonlijke en morele boodschap gericht tot het individu. Alles wat de Bijbel te zeggen heeft op het niveau van maatschappelijke systemen is uitgewist. De coöptatie van de Bijbel in de constructie van kerk- en staatstheologieën moet worden opgespoord en ongedaan gemaakt ten gunste van profetische theologieën en hun "sociale rechtvaardigheid".

*Het gaat om sociaal-economisch herstel, vandaar de keuze van de passage → **Isaiah 58***

Deze analyse is lokaal en geldig in Zuid-Afrika, hoewel er gelijkenissen zijn die elders kunnen worden benut. Hier sluit ik me aan bij Jannica's opmerking die meer de gevallen van extreme eenzaamheid, rouw en depressie constateerde. In feite gaan de context en de maatschappelijke structuren hier in onze landen minder over onderdrukking en armoede dan over techniciteit, individualisme en multiculturalisme van de gemeenschap. Hoewel de situatie van straatpastoor Petra gelijkaardig kan zijn. De gemeenschapsdimensie moet opnieuw worden uitgevonden: groepen die in dezelfde parochie wonen hebben niet dezelfde ervaring. Anderzijds delen wij de systemische en structurele zorgen van de mondiale samenleving.

Oordelen: *Van leesvertrouwen naar leesverdenking*

De Bijbel, een veelzijdig stichtend boek

- De Bijbel is inherent en intrinsiek een "plaats van strijd" en niet alleen de interpretatie ervan (lezing van het vermoeden).
- "Bijbelteksten zijn producten, verslagen en plaatsen van sociale, historische, culturele, gender-, raciale en ideologische strijd en dragen op een radicale en onuitwisbare wijze de sporen van hun oorsprong en geschiedenis.
- De bijbelse tekst is geen onschuldige en doorzichtige verzameling van een of meer boodschappen" Mosala gelezen door N. Mtshiselwa². Om toegang te krijgen tot de produktiewijzen in de bijbelse wereld gebruikt Mosala marxistische methoden van sociaal-economische analyse.

² N. Mtshiselwa, 2016. "Reading Isaiah 58 in Conversation with I.J. Mosala: An African Liberationist Approach" in *Acta Theologica*, Suppl 24, p.131-156.

- Men moet op zijn hoede zijn voor de wetten van economische hulp of bijstand in de Bijbel, omdat zij ingesteld werden door de heersende klassen van de tempel en het paleis. Liberationistische perspectieven moeten worden niet gemakkelijk afgeleid.
- Bijbelgeleerden moeten meedoen, anders zal de massa nooit geoefende ogen hebben om de strijd tussen clans/families te zien. Om de ideologische noodzakelijkheden van het *onuitgesprokene* te zien en te begrijpen en om de bewusteloosheid van de Bijbel als werk van de heersende klassen (in zijn definitieve vorm) te ontmaskeren.

Mtshiselwa's lezing van Is 58

De auteur baseert zich op Mosala's hermeneutische theorie en de filosofie van Ubuntu. Zo voegt hij aan de context van ellende in de townships geïdentificeerd door het "zien", culturele elementen toe, waaronder de waarden van de Ubuntu als een van de hulpbronnen. Volgens de auteur heeft de Ubuntu-filosofie het potentieel om de dialoog en interactie tussen sociale klassen te herstellen rond een gemeenschappelijke waarde: "Ik ben omdat wij zijn", of "wij zijn omdat ik ben", een Sotho spreekwoord.

1. *Waar gaat het over in Is 58 ?* → Sociale rechtvaardigheid en in het bijzonder de bescherming van de belangen van een groep die als zwak en uitgebuit is geïdentificeerd. Tegen eigenbelang. → V 6-10 = post exilische periode.
2. *Wie was eigenlijk betrokken bij het conflict dat aan de tekst ten grondslag ligt en wat was het twistpunt?* → de groep die terugkeerde uit Babylon en de groep die in het land bleef, waaronder de Edomieten, de Judeeërs van Jehoed (verzen 1-5), de Judeeërs en de Samaritanen, de landeigenaren die in de steden woonden en de boeren die op het platteland woonden en voor de rijken werkten in de Perzische tijd. Het twistpunt zou een kwestie van identiteit of etniciteit en economische onrechtvaardigheid zijn; Is. 58 spreekt over de verdrukten van Jakob (v14).
3. *Wat was de rol van de heersende elite in deze economische ongelijkheid (verlies van land) in de Perzische tijd?* Er was nog een conflict tussen de Joden en het keizerrijk, dat de verleiding om de monarchie te herstellen moest weerstaan.
4. *Kunnen we onderdrukkende en bevrijdende stemmen in de teksten ontdekken ?* (In de tekst)
5. *Kunnen we de gevallen van onrechtvaardigheid identificeren die in de tekst aan de kaak worden gesteld en de soorten onderdrukking die ermee gepaard gaan?*

Handelen: De gemeenschap als vertrekpunt en bestemming van het contextueel lezen (Mosala)

De Afrikanen hebben zich de Bijbel toegeëigend en deze kan een doeltreffend instrument worden om te herstellen wat vervreemd is, op voorwaarde dat de ogen geoefend zijn. Voor Mosala zullen de christelijke godsdienst en de Bijbel voor onbepaalde tijd het toevluchtsoord bij uitstek blijven van de zwarte massa's. Bovenal kan de Bijbel als "plaats van strijd" de Zuid-Afrikaanse arbeidersklasse voorbeelden bieden van een bijbelse gezaghebbende stem van sociale strijd die systemen van economische uitbuiting van de armen aan de kaak stelt (vgl. Isaiah 3:13-14; 5:8.18-23). Sporen of zelfs stemmen van een theologie van verzet tegen de staat (het volk van het land *am ha aretz*). De uitdrukking zou verwijzen naar de clans onder het gezag van de oudsten en naar de boeren. Hun stem is inspirerend. Mosala's sociaal-historische methode maakt het mogelijk de wortels van de sociaal-economische strijd in de Bijbel te erkennen en in verband te brengen met die van de hedendaagse samenleving. Pas dan wordt de Bijbel een echt vredesoord..

Al deze vragen uit het vorige stadium vinden verrassend actuele antwoorden als we ons beroepen op de resultaten van de historisch-kritische en literaire methoden die Jannica eerder heeft gepresenteerd. Zonder in de spannende details te treden, willen wij enkele aspecten opmerken die beantwoorden aan de bezorgdheid van de betrokken context.

Is 58 past verrassend goed in de OPP (Preferentiële Optie voor de Armen) visie van de bevrijdingstheologie. Om te beginnen met de stap "handelen" wordt de vraag beantwoord: *Wat is de*

mogelijke leefsituatie in Isaiah 58 die in gesprek kan worden gebracht met de Zuid-Afrikaanse context zoals beschreven in stap 1, "zien" ? In Isaiah 58 worden verschillende maatschappelijke realiteiten ontdekt die moeten worden aangepakt:

- Er is een zinvolle dialoog en ideologische contestatie tussen de verschillende lagen van de tekst Is 58 die perspectieven kan openen voor een dialoog tussen de Zuidafrikaanse klassen.
- De groep die uit ballingschap terugkeerde en beweerde dat het land leeg was, houdt verband met wat de Boeren (Afrikaners) Trekkers beweerden, maar toch het land van de Basotho afpakten (cf. systemische kristallisatiestadia).
- In beide gevallen is er een verband tussen identiteit en land. Voor zwarte Afrikanen is het land waar zij hun voorouders hebben ondergebracht een deel van hen (vooral voor zwarte Afrikanen uit het platteland).
- In beide gevallen wordt, onder het voorwendsel van stabiliteit, een systeem van patronage ingevoerd (gunsten, contacten, lofliederen in plaats van kritische omzetting)
- Is. 58 spreekt over het niet-delen van brood met de hongerigen, over onderdrukte groepen die arbeiders/schuldenaars worden genoemd, over daklozen, wat wijst op kapitalisme, economisch individualisme dat de armen ontmenselijkt. Armoede is in beide gevallen een realiteit.
- In beide gevallen is er een tendens tot zelfverrijking en eigenbelang ten koste van degenen die zich in de marge van het systeem bevinden, hetgeen duidelijk onrechtvaardig is.
- Is 58,3.6.7. duiden op een situatie van uitbuiting van de armen, een situatie van onderdrukking zonder de bekommernis van de rijke klasse.

Beperkingen: sommigen zijn bezorgd over het primaat van de Tekst. Er bestaat inderdaad een spanning tussen de gevoeligheid voor identiteit (affectieve band met de Bijbel) en de noodzaak om zich los te maken van systemen die tot stand werden gebracht en gekristalliseerd werden door het oproepen van de Bijbel. Maar de eigenlijke bezorgdheid van de theologieën, zelfs de bevrijdingstheologieën, is het losmaken van wat werd vastgebonden door het oproepen van de Bijbel. In deze context moet de rol van de bijbelse lezing zelf, haar functie, opnieuw worden gedefinieerd, geval per geval. Wel kan worden opgemerkt dat in de traditionele praktijken het bijbellezen wordt ervaren als een *rite*, een gelegenheid voor uitwisseling en discussie om een heilzame betekenis naar boven te halen. Het belangrijkste is niet zozeer de zogezegde absolute waarheid ervan, als wel de mogelijkheid die zij biedt om tegenspoed te delen en er inspiratie uit te putten. Gevaar wordt daarom verschillend waargenomen vanuit verschillende perspectieven.